

PROMOVAREA ȘI EFICIENTIZAREA GARANTĂRII DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI – CONDIȚIE INDISPENSABILĂ A UNUI STAT DEMOCRATIC

Boris NEGRU, doctor în drept

Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

Zinaida LUPAȘCU, doctor în drept,

Departamentul IDEI, Facultatea Construcții Geodezie și Cadastru, Universitatea Tehnică a Moldovei

lupascuzinaida135@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-3867-197X

Nicoleta MOROZAN, doctorandă

Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat. *Garanțiile judiciare pentru promovarea și ocrotirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, scoate în evidență mecanismul și condițiile primordiale care pot contribui la eficientizarea garantării drepturilor și libertăților omului .*

O condiție indispensabilă a promovării și garantării drepturilor și libertăților fundamentale este accesul la justiție. În această ordine de idei, un loc major revine puterii judecătorești chemate să reacționeze la orice atentare la drepturile și libertățile omului. Temeiul juridic al rolului de garant al drepturilor omului puterii judecătorești îl constituie articolul 20 al Constituției Republicii Moldova, în care se regăsește dispoziția articolului 8 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, conform căruia, orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime”. Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.

Abstract: *Judicial guarantees for the promotion and protection of fundamental human rights and freedoms highlight the primary mechanism and conditions that can contribute to the efficiency of the guarantee of human rights and freedoms.*

An indispensable condition for the promotion and guarantee of fundamental rights and freedoms is access to justice. On behalf of this, a major place belongs to the judiciary power called upon to react to any violation of human rights and freedoms. The legal basis for the role of guarantor of human rights in the judiciary is the 20th Article of the Constitution of the Republic of Moldova, which contains the provision of the 8th Article of the Universal Declaration of Human Rights, according to which everyone has the right to acquire effective satisfaction from the courts. acts which infringe his legitimate rights, freedoms and interests ”. No law can restrict access to justice.

Cuvinte cheie: *garant, personalitate, justiție, drept la apărare, drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, instrumente juridice, jurisprudența CEDO*

Liberul acces al persoanei la justiție reprezintă facultatea oricărei persoane de a introduce, după libera sa apreciere, o acțiune în justiție, implicând obligația corelativă a statului ca, prin instanța competentă, să soluționeze această acțiune. Orice condiționare, nejustificată rațional, reprezintă o nesocotire a unui principiu constituțional fundamental și a unor standarde internaționale universale, în orice democrație reală. În plan procesual, accesul liber la justiție se concretizează în prerogativele pe care le implică dreptul la acțiune, ca aptitudine legală ce este recunoscută de ordinea juridică oricărei persoane fizice sau juridice.

În Raportul adoptat la cea de-a 86-a sesiune plenară (2011), Comisia de la Veneția, examinând modul în care este consacrat conceptul statului de drept în diverse documente internaționale și

legislațiile interne ale statelor, a subliniat că unul dintre elementele sale esențiale îl constituie accesul liber la justiție, celelalte fiind legalitatea, incluzând un proces transparent, responsabil și democratic, pentru adoptarea legii, certitudinea juridică, interzicerea arbitrariului, respectarea drepturilor omului, non-discriminarea și egalitatea în fața legii. [6., pag.12]

Într-adevăr, cu greu s-ar putea concepe existența unui stat de drept acolo, unde accesul la instanțele judecătorești ar fi îngrădit.[7,p.27] Drepturile și libertățile fundamentale ar fi lipsite de garanție, dacă titularul lor n-ar avea posibilitatea să le apere în justiție. În raporturile cu autoritățile publice, cetățeanul se află într-o poziție de inferioritate și, deci, dacă n-ar exista și calea justiției, drepturile și libertățile sale ar rămâne doar în stare declarativă. Tocmai de aceea, Curtea Constituțională a României a caracterizat, în una dintre primele sale decizii, principiul liberului acces la justiție ca principiu constituțional. [5.]

Art. 21 din Constituția României intitulat „Accesul liber la justiție”, precizează că (1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime; (2) Nici o lege nu poate îngrădi exercitarea acestui drept, (3) Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, (4) Jurisdicțiile speciale administrative sunt facultative și gratuite.

Un articol asemănător cu același titlu găsim și în Constituția Republicii Moldova : „ art.20- Accesul liber la justiție.(1). Orice persoană are dreptul la satisfacția efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.(2). Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.”Garanțiile pe care le consacră acest text constituțional trebuie examinate în corelație nemijlocită cu dispozițiile constituționale ale art. 1, alin. (4), referitoare la separația puterilor în stat, art. 24 privind dreptul la apărare, art. 52, referitor la dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, art. 124-130, referitoare la instanțele judecătorești și art.142 -146, referitoare la Curtea Constituțională.[1.]

Prin generalitatea formulării sale, textele art. 21 și, respectiv, 20 permit accesul la justiție al oricărei persoane fizice sau juridice pentru apărarea oricărui drept, libertăți sau interes legitim, în mod concret și efectiv, adică justițiabilul să beneficieze de posibilitatea clară și concretă de a contesta un act, care îi aduce atingere drepturilor sale. [18., p.267]

Accesul liber la justiție nu trebuie tratat ca un drept absolut. El presupune și unele limitări, impuse de necesitatea funcționării unei justiții eficiente și corecte. Marja de apreciere a gradului de acces cade în sarcina statului, însă nicio restricție nu trebuie admisă, dacă aduce atingere dreptului de acces la un tribunal în substanța sa. Limitarea accesului la justiție și, prin urmare, consacarea caracterului său de a nu constitui un drept absolut, trebuie, în mod categoric, prevăzută prin lege, adoptată în conformitate cu dispozițiile constituționale.

Curtea Constituțională a României a statuat în acest sens că „dreptul de acces la justiție nu este un drept absolut, orice restricție fiind admisă atât timp cât nu aduce atingere dreptului de acces la un tribunal în substanța sa, statul dispunând în acest sens de o marjă de apreciere.” [8.]

E semnificativă, în acest sens, și prevederea Convenției Europene a drepturilor omului.

Astfel, potrivit art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, liberul acces la justiție se circumscrie drepturilor și obligațiilor cu caracter civil și la acuzațiile în materie penală. Deci, are un caracter mai restrâns față de dreptul intern al statelor membre, sau, putem spune, că are un caracter specific.

Accesul liber la justiție este consacrat și în alte instrumente juridice internaționale și, în primul rând, în Declarația Universală a drepturilor Omului (art. 10) și Pactul Internațional cu privire la Drepturile civile și Politice (art. 14, pct. 1). Acesta demonstrează importanța deosebită pe care o are,

pentru orice persoană, posibilitatea de a avea acces la justiție în vederea apărării drepturilor și valențelor sale de libertate.

Pentru a se încadra în prevederile primului paragraf al art. 6 contestațiile vor trebui, ca o primă condiție, să aibă caracter patrimonial și, totodată, să nu privească exercitarea de către autoritățile publice a unor drepturi discreționare. [7.,p.29.]

Deci, este vorba de litigii generate de raporturile dintre persoane private, contractuale sau născute din alte împrejurări, cum ar fi răspunderea civilă delictuală, contestațiile privind drepturile de proprietate, procedurile de expropriere, confiscarea sau sistematizarea. De asemenea, pentru o cât mai clară delimitarea a acestor drepturi, subliniem faptul că nu intră în această categorie drepturile politice sau publice.

Litigiile de natură fiscală nu intră sub incidența articolului 6. S-a pronunțat, categoric, în acest sens, și jurisprudența [9.], care a arătat că din câmpul de aplicare al acestui text sunt excluse obligațiile ce rezultă din legislația fiscală sau care sunt considerate ca fiind normale într-o societate democratică, exceptându-se, desigur, acele proceduri care îmbracă un caracter penal.

O procedură fiscală are, desigur, caracter patrimonial, însă, după cum s-a pronunțat Curtea Europeană [15.,pag.48], această condiție nu este suficientă pentru a atrage aplicarea art. 6. În ciuda consecințelor patrimoniale care afectează, inevitabil, situația contribuabilului, contenciosul fiscal nu intră sub incidența drepturilor și obligațiilor cu caracter civil, așa cum este înțelesul acestui concept.

Cu toate acestea, este de constatat că de la adoptarea Convenției, în urmă cu mai bine de 60 de ani, raporturile dintre persoane și stat au evoluat, fiind de remarcat un exces normativ de natură etatică în domeniul dreptului privat. Este, credem, și aceasta o cauză a numărului mare de contestații adresate Curtii. De aceea, ar trebui ca și procedurile de drept public determinate pentru drepturile și obligațiile cu caracter privat, mai ales în domeniul protecției sociale, să intre sub incidența art. 6.

Accesul liber la justiție se concretizează în posibilitatea de care dispune o persoană de a se adresa, în mod efectiv, unei instanțe de judecată. Fiind vorba de un drept subiectiv, corelativ, el presupune și existența unei obligații, altfel el este lipsit de efectivitate. În acest caz subiectul obligat este statul care trebuie să faciliteze accesul.

Pentru a se putea exercita dreptul la apărare prima condiție este aceea ca acuzatul să fie informat despre faptele care i se reproșează și modul cum sunt ele calificate din punct de vedere juridic. Pentru a-și putea pregăti apărarea se cere ca informarea să fie cât mai detaliată posibil și făcută în limba pe care o înțelege acuzatul, precum și la nivelul său intelectual de înțelegere. [16., p. 123.] Dacă în cauză sunt persoane alienate informarea se face către reprezentanții lor.

La întrebarea cât de detaliată ar trebui să fie informarea este dificil de dat un răspuns exact, pentru că în orice cauză se confruntă cel puțin două interese conflictuale, cel al acuzării care se luptă să producă materialul probator pentru a convinge instanța de veridicitatea faptelor și vinovăția inculpatului, pe de o parte, și cel al acuzatului care caută să respingă acuzațiile sau să le diminueze ca intensitate și pericol social, pe de altă parte. În această confruntare fiecare parte se folosește de o anumită strategie, concepută să ducă la rezultatul dorit. De aceea nu este de așteptat să se manifeste o transparență totală nici din partea acuzării și nici din cea a apărării. Fiecare își gestionează informațiile în funcție de modul de desfășurare a procesului și caută să-și surprindă reciproc slăbiciunile.

Dat fiind dinamica pe care o înregistrează infraționalitatea transfrontalieră, CEDO s-a confruntat cu multe contestații generate de informarea deficitară ca urmare a folosirii unei limbi de comunicare pe care inculpatul n-a înțeles-o. Astfel, în cauza Brozicek c/Italia (1989), CEDO a concluzionat în sensul existenței unei încălcări a dreptului de a fi informat, deoarece o persoană domiciliată într-o țară fusese învinuită de săvârșirea unei fapte penale într-o altă țară și i s-a adus la

cunoștință acest lucru prin documente redactate în limba celei de-a doua țări. În ciuda cererilor de a i se traduce acuzațiile într-una din limbile oficiale ale Națiunilor Unite, cea de-a doua țară l-a judecat în lipsă și l-a declarat în cele din urmă vinovat, fără a-i răspunde vreodată. [19.] Astfel, acuzatul are dreptul de a beneficia de asistența gratuită a unui interpret dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită în ședința de judecată.

Nu numai informarea cu privire la acuzația ce i se aduce trebuie să fie făcută în limba pe care inculpatul o înțelege, dar și celelalte acte procedurale care-l privesc și de care trebuie să ia la cunoștință se cer transmise respectivului în limba sa. Pentru că art. 6, pct. 3, lit. „e” din CEDO, prin formularea „ orice acuzat are, în special, dreptul să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audieri”, este destul de lapidar, ia revenit jurisprudenței sarcina să dea răspuns la nenumărate probleme ce au apărut în practica instanțelor naționale în legătură cu acest drept.

Așadar, când autoritatea competentă se confruntă cu un inculpat ce nu cunoaște limba oficială a organului de anchetă sau a instanței, acestea sunt obligate să-i asigure asistența gratuită a unui interpret. Este și aceasta o regulă fără de care dreptul la apărare efectiv nu se poate exercita. Asistența interpretului nu se rezumă numai la traducerea declarațiilor orale în ședința de judecată, ci și la înscrisurile aflate la dosarul cauzei, la actele premergătoare, precum și la hotărârea în cauză. [16., p. 241]

În acest sens, CEDO a declarat că dispoziția privind asigurarea gratuită a unui interpret se aplică tuturor actelor de procedură pornite împotriva inculpatului (actul de inculpare, motivele arestării și ședința de judecată însăși), pe care acesta trebuie să le înțeleagă pentru a putea beneficia de un proces echitabil. [20.]

Obligația statului are două componente, respectiv una negativă, în sensul de a nu împiedica în vreun fel exercitarea dreptului și de a înlătura orice obstacol din calea lui și alta pozitivă, constând în măsuri sociale, administrative, economice etc. care să faciliteze desfășurarea procedurilor judiciare. În unele cauze statul trebuie să asigure chiar și o asistență juridică gratuită. [3., p.150] De exemplu, atunci când exercitarea efectivă a dreptului de acces la o instanță se dovedește, din diferite motive, indispensabilă.

Întrucât Convenția își propune să protejeze drepturi reale și efective, obligația statului este una de rezultat, în sensul că trebuie să asigure accesul efectiv al persoanei îndreptățite la o instanță. Ea poate fi îndeplinită printr-o diversitate de mijloace, cum ar fi simplificarea procedurii, scurtarea termenelor, asistența judiciară gratuită, măsuri asiguratorii etc., în funcție de particularitățile cazului în speță.

În cazul persoanelor lipsite de libertate accesul efectiv la o instanță presupune obligația statului de a-i permite contactul cu un avocat și a-i facilita comunicarea confidențială cu acesta în vederea pregătirii unei acțiuni judiciare. Obstrucționarea în mod nejustificat a acestui drept pune în discuție efectivitatea accesului la justiție. [7.p.213]

Sunt, desigur, situații când contactul dintre persoana deținută și avocatul ei trebuie să fie supus unor limitări. Este vorba de cazuri excepționale și pe deplin justificate din perspectiva îndeplinirii actului de justiție.

Accesul efectiv la o instanță presupune și posibilitatea persoanei în cauză de a lua cunoștință de probele aflate în dosar. Necunoașterea acestora o poate împiedica să le conteste sau să le respingă, ca inadmisibile, și astfel dreptul de acces să nu devină unul afectiv.

Deși Curtea nu garantează accesul gratuit la justiție, este, totuși, de constatat că sunt persoane care, neputând suporta costurile ridicate ale unor proceduri, renunță în a se mai adresa vreunei instanțe pentru soluționarea litigiului. O taxă de timbru exagerată, o cauțiune proporțională cu valoarea

obiectului procesului, alte cheltuieli de judecată disproporționate față de posibilitățile financiare ale justițiabilului pot reprezenta o descurajare, în fapt, a liberului acces la justiție.

În unele cauze, Curtea a apreciat că taxele de timbru exagerate pot împiedica chiar accesul la justiție. [4.,p.48] Asa, de exemplu, în cauza Weissman și alții c. României, Curtea a constatat că neplata sumei de 323 264 euro, cu titlu de taxă de timbru, a condus la respingerea acțiunii. S-a considerat că suma a fost exagerată pentru orice justițiabil, nefiind justificată nici prin circumstanțele particulare ale cauzei, nici prin situația financiară a reclamantilor. Neputând s-o plătească, au trebuit să renunțe la acțiune, lipsindu-i, astfel, de dreptul la o instanță care să le examineze cauza. Taxa fiind disproporționată s-a adus atingere dreptului de acces la o instanță, fiind încălcat, astfel, art. 6, par. 1 din Convenție. Într-o altă cauză (Noroc c. României, din 2004) guvernul s-a angajat să inițieze un proces de reformă în materia taxelor de timbru.

Cu toate că în multe cauze, ajunse pe rolul Curții Europene, s-a constatat că, prin taxe de timbru exagerate, s-a împiedicat exercitarea dreptului de acces la o instanță, totuși, prin legea 276/2009 [12.], taxele de timbru, prevăzute până atunci de Legea 147/1997, în loc să fie diminuate, au fost majorate, ridicându-se serioase semne de întrebare privind scopul urmărit, respectiv suplimentarea resurselor bugetare sau descurajarea accesului la justiție, ori și una și alta.

În doctrină s-au adus îndreptățite critici cu privire la majorarea taxelor de timbru, subliniindu-se, pe bună dreptate, că, în aceste condiții, accesul la justiție a devenit doar un drept teoretic [17.] sau, spunem noi, o facilitate pentru cei care sunt acționați în justiție pentru a satisface drepturi pe care le refuză în absența unei intervenții publice, în speță a unei hotărâri judecătorești.

Cuantumul taxelor stabilite prin legea citată nu are nici un suport în realitatea economică concretă, în condițiile în care populația sărăcește tot mai mult, situație generatoare, ea însăși, de conflicte și litigii patrimoniale. Sunt relevante din acest punct de vedere, statisticile realizate de Banca Mondială și menționate în Strategia de parteneriat cu România 2017-2021. Potrivit acestor statistici, parametrii ce privesc nivelul sărăciei sunt estimați pe o scară ascendentă, chiar și după perioada avută în vedere de această strategie de parteneriat.

Accesul la justiție poate fi împiedicat și prin accentuarea, fără temeii, a complexității procedurilor, precum și prin apariția unor neclarități în legătură cu actele ce trebuie îndeplinite de către titularul cererii. De aceea, Curtea a arătat că statele au obligația să ofere justițiabililor o posibilitate clară, concretă și efectivă de a contesta în instanță un act reprezentând o ingerință în drepturile lor. [14.]

Accesul la o instanță nu se rezumă exclusiv la posibilitatea oferită justițiabilului de a introduce o cerere de chemare în judecată sau de a răspunde pretențiilor formulate împotriva sa și de a beneficia efectiv de dreptul pretins. Aceasta pentru că faza de executare a unei hotărâri judecătorești face parte din procesul civil.[11.] Dacă scopul pentru care se apelează la justiție nu este realizat, întregul efort depus de către toți cei implicați în procedura judiciară devine inutil și, ca o consecință nemijlocită, starea de injustiție persistă, subminând ordinea publică și încrederea în forța legii. De aceea, executarea cu întârziere a unei hotărâri judecătorești sau, și mai grav, neexecutarea sa face să lipsească de conținut dreptul de acces la o instanță. Acest drept nu poate fi efectiv decât dacă justițiabilii sunt puși în situația arătată în hotărârea instanței rămasă definitivă și irevocabilă[10.].

Curtea a calificat ca încălcări ale dreptului de acces la o instanță multe cauze care au împiedicat punerea în executare a hotărârilor judecătorești, cum ar fi imposibilitatea executării sentințelor din lipsa culpabilă a intervenției forței publice, adoptarea unei legi care anulează sau lasă fără efect o întregă procedură judiciară, admiterea unei căi extraordinare de atac având ca efect anularea unei întregi proceduri judiciare finalizate cu pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive etc.

Procedurile extraordinare de atac ar trebui, după cum indică și denumirea lor, să aibă caracter excepțional în ceea ce privește termenul în care pot fi promovate, motivele de admisibilitate cât și

părțile care au dreptul la acțiune. Exercițarea lor abuzivă, doar pentru a tergiversa punerea în executare a hotărârilor pronunțate, ar trebui să fie calificate ca fapte care împiedică înlăptuirea justiției.

Pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului au fost introduse și contestații generate de situații defavorabile create justițiabililor în procesele aflate în curs de desfășurare, ca urmare a modificărilor pe care statul le-a efectuat asupra legislației și, în mod deosebit, asupra unor dispoziții de drept material ce au creat pentru stat o situație mai favorabilă decât cea anterioară.

În orice situație când intervin modificări la legea aflată în vigoare sunt, firesc, procese în desfășurare. De aceea, legiuitorul trebuie să stabilească modul cum acestea vor continua sub regimul noii legi, fără a fi periclitate drepturile legitime urmărite de justițiabili și care, potrivit reglementărilor anterioare, i-au motivat să apeleze la justiție. Se poate întâmpla ca în contextul noului regim juridic o persoană, lezată într-un drept de-al său, să nu mai fie dispusă să apeleze la instanță pentru a și-l apăra. De aceea, prin noua legislație, ei nu trebuie să i se creeze o situație mai puțin favorabilă decât cea existentă în momentul când a introdus cererea la instanță.

În urma examinării unor cauze de acest fel, Curtea s-a arătat dispusă să accepte astfel de modificări legislative, condiționate însă de un motiv imperios de ordin general și menținerea unui raport rezonabil de proporționalitate dintre o asemenea necesitate și restrângerea unor drepturi individuale. Normele de procedură pot fi de imediată aplicare, nu însă și în cauzele în care s-au pronunțat hotărâri definitive. De asemenea, statul se află în culpă dacă amână nejustificat judecarea unor procese până când reușește să adopte o legislație care să-i fie favorabilă.

Concluzii:

Sub aspectul garanțiilor judiciare pentru promovarea și ocrotirea drepturilor și libertăților omului, intenționăm să accentuăm anumite sinteze ce-i sunt caracteristice:

1. Justiția este acea stare generală ideală a societății, realizată prin asigurarea pentru fiecare individ în parte și pentru toți împreună a satisfacerii drepturilor, libertăților și intereselor lor legitime. Practica demonstrează că puterea judecătorească a jucat și joacă un rol deosebit în apărarea și realizarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, precum și a celorlalte drepturi și interese legitime deduse judecării. În baza legii, puterea judecătorească este separată de celelalte puteri ale statului, având atribuții proprii ce sunt exercitate prin instanțele judecătorești, în conformitate cu principiile prevăzute de Constituție și celelalte legi. Puterea judecătorească se exteriorizează în activitatea competentă de decizie asupra conflictelor apărute între diferite subiecte de drept prin aplicarea legii în vigoare.

2. Accesul la justiție este o condiție indispensabilă în promovarea și garantarea drepturilor și libertăților. Acesta constă în a încorpora în dreptul pozitiv al fiecărei țări, înainte de toate, o reglementare a intereselor omului, maximum de justiție pe care o poate admite populația țării respective. Constituția României și Constituția Republicii Moldova (art.21 și 20), reprezintă blocul fondator al sistemului în care orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă în cazul lezării drepturilor, libertăților și intereselor sale. Liberul acces la justiție nu este reglementat de Constituțiile noastre în capitolele II ale titlurilor II, capitole intitulate „Drepturile și libertățile fundamentale, „ ci în capitolele I ale aceluiași titluri, ca un principiu comun atât pentru drepturile, cât și pentru îndatoririle fundamentale. Totuși, liberul acces la justiție trebuie considerat un adevărat drept fundamental căci el se analizează ca o facilitate de voință garantată persoanei de Constituție.

3. Accesul la justiție indică, în mod direct, existența unei obligații active a Statului de a asigura dreptul la satisfacție efectivă în justiție. Spre deosebire de alin 1 al art.21 al Constituției României, care prevede că „orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor sale legitime”, alin (1) art.20 al Constituției Republicii Moldova stipulează, în viziunea noastră o

prevedere mai oportună de probleme: „orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente.” Aceasta presupune obligația statului de a crea un sistem de instanțe, în număr suficient, și de a reglementa funcționarea lor în modul în care sunt satisfăcute cerințele minime ale oamenilor. În al doilea rând, există o legătură evidentă între noțiunea de „satisfacție efectivă” și „instanțele judecătorești competente”, adică locul unde trebuie să se exercite apărarea drepturilor.

4. Pentru a concretiza și a conferi plenitudine dreptului de acces liber la justiție, legiuitorul stabilește multe alte prevederi constituționale și le dezvoltă, le concretizează detaliat în legile organice. Luate în ansamblu, ele devin fundament și criteriu de bază al calificării statului de drept. Aceste prevederi au valoare de principiu pentru întregul sistem de drept, ele reprezentând, de fapt, temeiul oricărui demers legislator. Totodată, unele dintre acestea au legătură directă și mai strânsă cu exercitarea dreptului de acces liber la justiție. La acestea pot fi atribuite: ne retractabilitatea legii, libertatea individuală, legalitatea pedepsei, interzicerea torturii, prezumția de nevinovăție, inviolabilitatea domiciliului, restrângerea exercitării unor libertăți, dreptul la apărare, dreptul de petiționare.

5. Alin (2) al art. 22 al Constituției României, alin (2) al art. 24 al Constituției Republicii Moldova se pronunță asupra faptului că „nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse crunte, inumane ori degradante. Din punct de vedere lingvistic, tortura înseamnă a supune ...” la chinuri fizice violente, a schingiui, a supune... la chinuri morale, a chinui”. În sens juridic, noțiunea este mai complexă. Elementele esențiale ale acesteia sunt durerile și suferințele puternice de natură fizică sau psihică provocate intenționat de către un agent al autorităților publice pentru a atinge un scop, cum ar fi obținerea de informații sau mărturisiri, pedeapsa, intimidarea sau discriminarea unei persoane. Alte acțiuni sau omisiuni nu sunt considerate tortură, ci tratamente inumane în dependență de funcție, de tip, scop și intensitate. În cazul tratamentelor inumane și degradante este prezenta durerea și suferința de o intensitate minimă, dar fără unul sau mai multe elemente esențiale ale torturii: intenția, îndeplinirea unui scop sau intensificarea unei dureri puternice. Interdicția cu privire la utilizarea metodelor de tortură are un caracter absolut.

6. Prezumțiile sunt procedee tehnice prin care legiuitorul acceptă sau chiar impune că ceva există fără să fie nevoie de a proba o atare situație. O categorie aparte de prezumție este prezumția de nevinovăție. Aceasta este un principiu de drept recunoscut la scara internațională.

El este enunțat în prestigioase acte normative internaționale, la care România și Republica Moldova sunt parte. Astfel, art. 23 al Constituției Române, intitulat „Libertatea individuală”, precizează, la alin. (11), că „până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare persoana este considerată nevinovată”, iar art. 21 al Constituției Republicii Moldova, intitulat „Prezumția nevinovăției” stabilește expres: „orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i sau asigurat toate garanțiile necesare apărării sale”. Obligația de a respecta prezumția nevinovăției se aplică nu doar în cazurile penale, ci în toate cazurile când e vorba de respectarea drepturilor și libertăților omului.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova, Publicat : 29.03.2016 în Monitorul Oficial Nr. 78 art Nr : 140 ,intrarii in vigoare : 27.08.1994
<https://www.parlament.md/CadruLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx>
2. Constituția României , <https://www.constitutiaromaniei.ro/>

3. BEȘTELIU Raluca Miga, BRUMAR Catrinel, Protecția internațională a drepturilor omului, Editura Universul Juridic, București, 2008
4. Cauza Brumărescu contra României în Titus Corlățean, Protecția europeană a drepturilor omului, Editura Universul juridic, București, 2012, p. 226. <https://jurisprudencedo.com/Brumarescu-contra-Romaniei-Proces-inechitabil-Acces-la-justitie.html>
5. Cauza Schouten si Meldrum contra Olanda, cererile reunite nr. 19005/01 și 19006/01 soluționate prin Hotărârea Curții din 9 decembrie 1994, citată în Decizia ANAF Teleorman nr. 87 din 12. 04. 2012 (sursă <https://chat.anaf.ro> , consultată la data de 24 septembrie 2021); Ferrazzini c. Italiei, hotărârea din 12 iulie 2001.
6. COSTAȘ Cosmin Flavius, Analiza jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului privind dreptul la judecarea cauzelor într-un termen rezonabil, , .[citată 13.07.2021].Disponibil: <http://unbr.ro/>
7. DAMASCHIN Mircea , Dreptul la un proces echitabil în materie penală, Editura Universul Juridic, București, 2009
8. Decizia nr.894/2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 54 din 24 ianuarie 2007
9. Ferrazzini versus Italia – Taxe calculate aplicate greșit. Litigii fiscale. Aplicabilitate art. 6, sursă <http://jurisprudencedo.com/>
10. LIVESCU Monica , Repartizarea aleatorie - între reglementare și realitate, articol publicat la data de 4 decembrie 2012[citată 06.04.2021].Disponibil: <http://www.juridice.ro/>;
11. „Lumea Justiției”, vineri 14 septembrie 2021, <http://www.luju.ro/>
12. OUG nr. 194/2002, privind regimul străinilor în România, publicată în M. Of. nr. 955 din 27 decembrie 2002 ,... Legea 276/2009 de aprobare a OUG nr.212/2008, M.Of. nr.482/13.07.2009
13. PAVEL Nicolae , De la procesul echitabil la dreptul la un proces echitabil, Disponibil: <http://www.rsdr.ro/Art-4-1-2009.pdf>, material consultat la data de 14 octombrie 2021;
14. PAVEL Nicolae , De la procesul echitabil la dreptul la un proces echitabil, Disponibil: <http://www.rsdr.ro/Art-4-1-2009.pdf>, material consultat la data de 14 octombrie 2021;
15. Roxana Alina Petraru, Protecția drepturilor fundamentale ale omului în jurisprudența CEDO, Editura Lumen, Iași, 2010, p. 48 <http://editura.editalumen.ro/protectia-drepturilor-fundamentale-ale-omului-in-jurisprudenta-cedo-roxana-alina-petraru/>
16. RUSU Minodora-Ioana, Asistența judiciară în materie penală la nivel european, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 54
17. SELEJAN-GUȚAN Bianca , România și articolul 3 al C.E.D.O. în jurisprudența recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului, [citată 08.05.2021]. Disponibil: http://drept.uvt.ro/documents/Anale_UVT_Drept_1-2.2008_final-Romania-si-articolul-3-al-C.E.D.O.pdf
18. SUDRE F. – Drept European și internațional al drepturilor omului, Ed. Polirom, Iași, 2017
19. TROCAN Laura Magdalena, Garantarea dreptului la apărare în lumina dispozițiilor tratatelor internaționale specializate în materia drepturilor omului și jurisprudenței CEDO în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 4/2010, sursă <http://www.utgjiu.ro>
20. LUEDICKE, Belkacem și Koc c/Germania (1978), Obligarea străinilor condamnați la plata cheltuielilor de interpret în cadrul unei proceduri penale în <http://jurisprudencedo.com/> , consultată la data de 02 septembrie 2021 și Hotărârea CEDO din 25.04.1983 în cauza Pakelli contra Germaniei în <http://legeaz.net/>